

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

—•—•—
Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«Idjtihad» Constantinople

—•—•—
Téléph : 20865

xxviiième ANNÉE

İÇTİHAT

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No : 358

ABONNEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türkiye
için: 2 1,2, Â'lâ kâğıdlısı

5 liradır

ADRES

Cıgaloğlunda İctihad Evi

—•—•—
Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi sekizinci sene

yetdir . Bir mahpus , hücrelerini ilk def'a terk ettiği vakit güneşin ışığına tahammül edemez, renkleri birbirinden ayıramaz, simaları tanıyamaz, fakat bunun ilacı zindanına i'ade edilmek değildir, onu güneşin şu'a'larına alışdırmalıdır. Hakikatin ve hürriyyetin şa'sa'sı esarethanede yarım kör olmuş milletlerin ilk önce gözlerini kamaşıdır bilir . Fakat , bu milletler güneşin şu'a'ına bakmaya devam etsinler , aradan çok geçmeksizin ona tahammül edecek bir hale gelirler. Bir kaç sene içinde insanlar muhakeme etmeyi öğrenirler . İctihadların ifrat derecede şiddeti sakinleşir. Birbirine zıd nazariyyeler , mütakabilen birbirlerini tashih ederler. Hakikatin dağınık unsurları, birbirile mübarezed

farig olur ve birbirleriyle kaynarlar ; ve niha-yet her ü merçden bir adâlet ve intizam sistemi çıkar .

Zamanımızın ba'zı politikacıları pek açık bir hakikat gibi , hürriyyeti eyi kullanmaya muktedir olmadan evvel hiç bir kavmin hür olmaması lâzım geldiğini bir «principe» olarak koymak i'tiyadındadırlar . Bu ka'ide , eski bir masalın yüzmeyi öğrenmedikçe suya girmemeye karar vermiş olan delisine layıktır. Eğer insanlar esaretin kendilerini akıllı ve faziletli kılincaya kadar hürriyyeti beklemeleri lâzımsa kıyamete kadar bekleye bilirler .

Th B. Macaulay

MEDENİYYETİN ÖLÇÜSÜ

Geçen nushamızın **Yeni neşriyat** sütununda, büyük mütefekkirimiz Doktor Cenab Şehabeddin Beyin **Yolların Sesi** nde bu unvanla çıkan makalesinin bir küçük hulâsasını vermişdik . Fakat bu hulâsa bizi kandırmadı ve okuyucularımızı da kandırmamış olsa gerektir. Binaenaleyh bu enfes makaleyi aynen ve tamamen iktibas ve içtihad ın sinesine bir define gibi koymaktan kendimizi alamadık .

Hepimiz medenî olmak davasındayız, fakat acaba ben mi, yoksa komşum mu, hangimiz daha medeniyiz? Medeniyetin bir ölçüsü varmıdır?.. Meselâ siz iyi giyiniyorsunuz, dans bililiyorsunuz, hakkile salon adamısınız, oldukça malûmatınız var. Mamafi bütün bu hususlarda sizden geri kalmış olan komşunuza medenilik itibarile üstünlüğünüz muhakkak değildir. Zira o hassalar medeniyetin yalnız dış yüzünü teşkil eder; medenilik ise görünüşlerden ziyade yürekte ve fikirde var .

Medeniyet âleminin bugünkü telâkkisine göre medeniliğin ölçüsü Fransızların «tolerance» dedikleri « hamuliyet » dir. Meçhulü meçhul ile tayin etmiş olmamak için «hamuliyet» sözünden ne kast edildiğini de söyliyeyim : hamuliyet başkalarının sizden ayrı fikir beslemelerini, size çirkin ve sevimsiz gelen şeyleri beğenmelerini, sizin gördüğünüz işlerin aksini işlemelerini

hoş görmek ve müsamaha ile telâkki etmektir. Şu kadar var ki bu hoş görme hareketi içinizden kendi kendine doğan gizli bir emrin eseri olacak ve ancak kimseye zararı muhakkak olmayan hususlara sarfolunacak. Meselâ tenbelikten, korkudan, yahut kaygusuzluktan ileri gelen müsamaha medenilik alâmeti değil, menfur bir miskinliktir. Diğer cihetten ferde veya cemiyete zararı dokunacak fikirler , hisler veya fiiller karşısında müsamaha göstermek te o suçlara zımnen iştirak etmektir. Binaenaleyh hamuliyet bu mevkilerde gösterilecek geniş mezhebin adı değildir. Bahsi bir fıkra ile izah edeyim : Marinetti isminde bir İtalyan muharriri vardır ki İskenderiyede doğup büyüdüğü için ana dili kadar da Arapça, İngilizce ve Fransızcaı da bilir. Tab'an müfrit bir adamdır ve sanatta fütürizm dedikleri ifrat mesleğinin galyanlı taraftarlarındandır . Bunu Londrada bir konferans vermeğe davet ederler ve mevzu intihabını kendi reyine bırakırlar. Marinetti musahabesine zemin olarak « İngilizlerin ahlâk ve âdetleri » ni tercih eder ve hınca hınç dolu bir salonda konferansını vermeğe başlar . Öyle tahmin edersiniz ki hatip İngiliz kavminin yüksek meziyetlerini sayıp dökecek ve bizzat keşfettiği faziletlerini

de kendilerine öğretecektir, değil mi? Halbuki bu garip konferansçı tahminimizin taban tabana zıddını yaptı: Bir saatten ziyade süren hitabe - sinde İngilizlere sürmedik leke, kondurmadık ayıp, seyyie ve rezilet bırakmadı. Ona inanmak lâzım gelirse İngilterede kadın ve erkek, genç ve ihtiyar herkes bir şenaaat numunesidir. Büyük Britanya ülkesinde bir tek namuslu adam bulunmaz. Bu çılgın hicvi « Marinetti » faraza Paris'te Fransızlara veya İtalyada vatandaşlarına karşı irat etseydi hiç şüphe yok ki ikinci cümlesi tahkir ıslıkları arasında boğulur ve kendisine karşı derhal çürük yumurta, olgun domates, ezik elma bombardımanı açılır, ve bu rengârenk donanma içinde sözünün ardı gırtlığına tıkalırdı. İngiliz cemaati ise böyle şamatalı mukabeleyi kendi vekarına yakıştıramamış olmalıdır ki sonuna kadar konferansı hayrete sayan

bir sekinet ile takip etti. Sükût içinde başlayan hitabe sükût içinde devam etti ve sükût içinde sonuna vardı. Küstah ve mütearrız konferans -

çıya bütün hareketinin cezası olmak üzere ertesi gün «Taymis» gazetesinde şu iki üç satır dere - edilmikle iktifa olundu: « Sinyor Marinetti bizi cüreti ile müteaccip etti. Zira hiç bilmediği meseleler hakkında o meseleleri en iyi bilen zatlara karşı ağız açtı ve bir saatten ziyade söz söyledi! » İşte bu, benim tanıdığım hamuliyet vak'alarının en parlağıdır. Şimdi hadiseyi birlikte tahlil edelim: Marinettinin konferansına ancak zevzek ve terbiyesiz bir ecnebinin hezeyanı denebilir. Bundan İngiliz kavminin şan ve şerefine bir zerrenin gölgesi bile dokunmaz. Binaenaleyh zararsız bir herzedir. Buna karşı cemaat tahammülsüzlük gösterse ve hatibi zorla susturmak yollarını ihtiyar etseydi hiç şüphe varmı ki hareketi şimdiki kadar hayranlığa lâyık görülmüyecaktı.

İngilizler isbat ettikleri hamuliyetle medeniyet tabakalarında vardıkları yüksekliği cihana tasdik ettirdiler ve mütecaviz konferansının bütün teşnilerini kendisine iade etmenin en kibar yolunu bulmuş oldular.

Bu misalden anlaşılır ki sinirleri zaif olanlar hamul olamazlar. Onlara öyle gelir ki fikirlerine uymıyan her fikir, zevklerine muhalif her zevk arzularına mugayir her faaliyet kendi şahıslarına karşı bir taarruz tazammun eder ve onu şiddetle defetmek icap eder.

Mutaassıplar, fenalar, kıskançlar, aptallar hamuliyet göstermezler. Dikkat eniniz: taarruz hemen daima cehilden ilme, liyakatsizlikten ehliyetlidir. Onun için bazı tenkitler sertlikleri, acılıkları ve haksızlıkları nisbetinde hedeflerine şeref temin ederler. Kötüler tahammülsüzlerdir, çünkü her fırsatta kalp kırmaktan lezzet alırlar.

Ahmaklar için hamul olmak mümkün değildir, zira akılsızlığın en bariz alâmeti hakkı daima kendi tarafında görmek ve nefisini hiç aldanmaz

BÜYÜK ŞAİR

**Bir güneş kudret ü şanile gönüller yanacak,
Sayhaller vermeyecek nöbetini nevhalara;
Yaracak ufk arayan şa'ikamız benzeyemez
Kökü bir saksı içinde yetişen dehalara .**

1 Ağustos 1931

A. D.

his etmektir. Alçaklar hamul olamazlar. Zira onların mesleki ham kuvvetlerin yordaklığıdır.

Tahammülsüz düşünen mantikî konuşmaz ve doğruyu keşfedemez. Tenkitlerde eserden ziyade müessirle meşgul olur: Tenkit namına techil eder, tezyif eder, tahkir eder; nazik ve müeddep bir şive ile hata ve savabı meydana çıkaramaz. Tahammülsüzün ihtarı küfür gibi ağır gelir ve hiç bir zaman ıslâh etmez.

Bazıları medeniyeti nezaketle ölçerler: haksız değildirler, zira hakikî nezaket daima hamuliyetle beraber yürür. Binaenaleyh kaba adamlarda hamul olamazlar.

Buhran devirlerinde cemiyet gibi ferdin de tahammülsüzlüğü artar: hastalar, müztaııpler hamul olamazlar.

Diğer taraftan unutmalıyım ki medeniyetin

emrettiği hamuliyet hataya, yalana, riyaya, taassuba, çirkine ve muzıra karşı mücadeleden geri durmıyacaktı. Ancak maksudu münhasıran iyilik, doğruluk ve güzellik olduğu için yalnız iyi, doğru veya güzel olduğunda şüphe olmayan davaları müdafaa eder ve diğerleri hakkında müstenkif davranır, ve şahsa tecavüzden daima

sakınır. O ancak fikir ve hadise ile meşgul olur. Ve hiç bir zaman yumuşak ve tatlı dili, nazik ve nüvazifkâr tavrı terk etmez. İşte hamul bu, ve medenî budur, ister dans bilsin ister bilmesin; ister salon adamı olsun ister olmasın.

Cenap Şehabettin

EDEBÎ TAHLİL

ZİNDAN

Şa'iri İsmail Safa. S. 79 fi: 50 N. Suhulet kitaphanesi

Bu isim okununca derhal insanın hatırına Lord Byron un **The Prisoner of Chillon = Chillon Mahbusu** hatıra geliyor. Bu şi